

PHILOLOGY AND LINGUISTICS

DOI 10.51582/interconf.19-20.02.2022.041

Віт Юлія Валеріївна

доцент кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

Хаджилій Тетяна Олександрівна

студентка 1 курсу магістратури

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

МЕТАФОРИЧНЕ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЖИВОПИСУ

***Анотація.** у статі розглянуто точки зору відомих лінгвістів на когнітивні можливості метафори та метафоризацію термінології. В ході дослідження англомовні метафоричні терміни живопису розподілено за тематичними групами та досліджено їх джерела метафоризації.*

***Ключові слова:** метафора, метафоричне термінотворення, англомовні терміни живопису, тематичні групи, джерела метафоризації.*

В даний час метафора продовжує стимулювати науковий інтерес і залишається проблемою розгляду багатьох дисциплін. Дослідження природи і функцій метафори не обмежуються матеріалом художніх текстів; також вивчаються метафоричні тенденції в мові науки, теорії аргументації, когнітології. У лінгвістичній науці накопичений багатий дослідницький матеріал по специфіці механізмів і функцій метафори (І. В. Арнольд, Н. Д. Арутюнова, Н. А. Басилая, М. Блек, Дж. Лакофф, М. В. Никітін, В. В. Петров, В. Н. Телія та ін.). Як зазначає Дж. Лакофф, «метафора дозволяє нам розуміти досить абстрактні чи неструктуровані сутності в термінах більш конкретних, або більш структурованих сутностей» [1].

Вплив метафори на становлення і розвиток термінології англійської мови

обумовлений насамперед її когнітивними можливостями. Когнітивний статус метафори та її роль в науковому пізнанні вимагає звернення до загальної теорії метафори.

Проти використання метафори в науковій мові висловлювалися учені і філософи-раціоналісти (Т. Гоббс, Дж. Локк), які вважали метафору за один із способів вираження значення, що існує разом з вживанням слів в їх прямому і точному сенсі, але набагато менш зручним [4, с. 10-11].

Філософи і учені романтичного складу вважали метафору за єдиний спосіб не лише вираження думці, але і самого мислення. Особливо категорично і послідовно в цьому відношенні висловлювався Ф. Ніцше, який зводив до метафори всі способи мислення. Ф. Ніцше вважав, що пізнання метафоричне і має естетичну природу [3].

Початок іншому важливому напрямку у вивченні метафори поклав Е. Касирер. Він розрізняв два види мислення: метафоричне (міфологічне) і дискурсивно-логічне. При другому мисленні думка, прийнявши за відправну точку яку-небудь емпіричну властивість предмету, пробігає по всій області буття, поки шуканий предмет не досягне визначеності. Метафоричне мислення, тобто міфологічне, зводить концепт в точку [7, с. 94].

А. А. Потебня відзначав, що міф і наука мають принципову схожість – і міф, і наука, хоча по-своєму, на різних рівнях інтерпретують явища дійсності.

Про метафору як необхідний інструмент пізнання говорив Х. Ортега-і-Гассет. У науці метафора має два вживання. Перше – коли учений відкриває нове явище, тобто створює нове поняття, і він повинен його назвати.

Часто він користується існуючими мовними засобами, в яких за кожним словом вже закріплено значення. Щоб бути зрозумілим, учений вибирає таке слово, значення якого здатне навести на нове поняття. Слово набуває нове термінологічне значення за посередництвом і за допомогою старого, яке за ним зберігається. Це і є метафора. Друге вживання метафори полягає в тому, що метафора служить не лише найменуванню, але і мисленню. У цьому і полягає друга функція метафори в пізнанні.

Метафора виконує своєрідну функцію кванта спілкування в ті моменти

вербальної діяльності, коли загальноприйнята мова науки не в змозі освоїти нове. У такі моменти комунікативна діяльність здійснюється, в основному, на метафоричному рівні.

Так, на думку М. Блека, метафори – це слова в деякому новому сенсі, використовувані з метою заповнити пролом в словнику [2, с. 159].

Метафора покриває лакуни в словнику буквальних найменувань. Увійшовши до професійної мови, метафора поступово втрачає свою образність, асоціативність і знаходить строге термінологічне значення. Учені, немов поети, породжують нові метафори в ході процесу пізнання, коли хочуть запропонувати нову гіпотезу. Метафора знаходить широке застосування в мові науки, тому що однією з важливих умов запам'ятовування, пізнавання і творчого мислення з його інтуїтивним осяянням є асоціації [3, с. 55].

Відома думка Платона про те, що «знання є не що інше, як пригадування» та що «будь-яке знання, що не співпадає з попередніми уявленнями, має шукати собі опору в аналогіях і порівняннях» [5, с. 123].

Метафора існує в мові науки як цілком звичайний творчий процес людського пізнання, який об'єднує поняття, які в нормі не зв'язані, для глибшого проникнення в суть справи. Не всі об'єкти легко доступні нашому мисленню, але про все ми можемо скласти ясне і чітке уявлення. Тому наша свідомість звертається до легко доступних об'єктів, щоб, прийнявши їх за відправну точку, скласти собі поняття про складні об'єкти.

Метафоризація термінології – «складний і суперечливий процес, оскільки, з одного боку, він пов'язаний з пізнавальною діяльністю дослідника і типом його мислення, а з іншого – з необхідністю зафіксувати результат пізнання в вербалізувати формі», плавно «вписуючи його в систему наукового знання» [1, с. 23].

Суть метафоризації полягає в тому, щоб надати значення, виділити те чи інше явище, який-небудь предмет в порівнянні з іншими, подібними предметами або явищами. Таким чином «в процесі номінації метафора використовується для того, щоб надати поняттю, що вербалізується, більш ясну форму, виділити в ньому важливий відтінок» [8]. Звідси зрозуміло, що

для додання такої форми необхідно порівняння виділеного поняття з усіма іншими, подібними до нього. Або, як більш точно висловився Д. С. Лотте, метафоричне перенесення може бути здійснене при збігу або відносній схожості окремих рис предметів, тобто при збігу окремих ситуацій, які можуть бути настільки незначними, що їх важко визначити [6]. Метафоричне перенесення в деяких випадках настільки «вливається» в ту чи іншу професійну сферу діяльності, що починає вживатися на рівні термінів, в результаті чого метафора стає значущим засобом семантичної термінодеривації.

Матеріалом нашого дослідження стали 345 англомовних термінів живопису, з яких було виокремлено 30 методом суцільної вибірки, що становить 9% від загальної кількості термінів (345).

У ході аналізу метафоричні терміни було розподілено за 3 тематичними групами, а саме:

1) навички, напрям та техніка художника, наприклад, «*paint-slinger*» – учасник щорічного фестивалю вуличного мистецтва, що присвячений благоустрою та відродженню центру міста Шайєнн; «*allegory*» – напрям живопису, що передбачає використання предметів (або об'єктів) для зображення таких емоцій, як горе, любов, ненависть та щастя; «*pin-up*» – напрям в мистецтві, в якому художники зображували напівроздягнених жінок; «*happening*» – різновид акціонізму, що став найбільш популярним в авангардистському мистецтві 60-70-х років [9];

2) матеріал, інструменти художника та кольори, наприклад, «*eggshell*» – фарба, яка злегка блищить при висиханні, використовується для фарбування стін і дерев'яних виробів; «*cartoon*» – повнорозмірний підготовчий ескіз до фрески, гобелена, мозаїки тощо, з якого відстежується або копіюється кінцева робота художника; «*support*» – будь-яка поверхня, на якій можна малювати або розмальовувати, наприклад, папір, тканина чи дерево [9];

3) будови, наприклад, «*workshop*» – майстерня, де створюються речі за допомогою інструментів; «*plant*» – фабрика, на якій виготовляється певний продукт [9].

Аналізуючи механізм метафоризації, ми встановили, що англomовні терміни живопису базуються на:

1) подібності кольору: *rainbow* – палітра; *bleed* –техніка фарбування або перенесення більш темного кольору в світліший фрагмент того ж полотна, що робиться для «вирівнювання» колірної гами; *foxing* – папір для малювання з рудуватими плямами [9];

2) подібності дії: *dripping* - дріппінг (з англ. *drip* – крапельний) – метод використаний абстрактними експресіоністами в своїй творчості. Також зустрічається під назвою «метод спонтанного автоматизму». На полотно, розстелене на підлозі, розбризкують, виливають фарбу, що створює несподівані ефекти; *support* – будь-яка поверхня, на якій можна малювати або розмальовувати, наприклад, папір, тканина чи дерево [9];

3) подібності асоціацій: *brother of the brush* – художник-професіонал; *Fauvism* (фр. *les Fauves* – «дики») – фовізм – стиль групи французьких художників початку ХХ століття, чиї роботи були швидше зосереджені на мальовничості, декоративності та насиченості кольорів, аніж на зображальних чи реалістичних аспектах, як у французькому варіанті імпресіонізму; *Dadaism* (фр. *dadaïsme* – від *dada* – дитячий дерев'яний коник; перен.: незв'язний дитячий лепет) – авангардистська мистецька течія початку ХХ століття. Виникла у Швейцарії під час Першої світової війни та розвивалася впродовж 1914–1924 років [9].

З дослідження робимо наступний висновок: вивчення англomовних термінів живопису показує досить значний ступінь їх метафоричності, тематичну диференціацію, а також нерозривний зв'язок з відповідною спеціалізованою понятійною сферою.

Список джерел:

1. Алексеева Л. М. Терминопорождение и творчество в науке // Текст: стереотип и творчество. Пермь: Перм. Гос. Ун-т, 1998. 134 с.
2. Блэк М. Метафора // Теория метафоры. Ред.-сост. Н.Д.Арутюнова. М.: Прогресс, 1990. С. 152 -173.
3. Вит Ю. В. Ассоциативные термины в английской офтальмологической лексике. //

- Записки з романо-германської філології. Вип. 14. Одеса, Латстар, 203. С. 43-51.
4. Гак В. Г. К диалектике семантических отношений в языке // Принципы и методы семантических исследований. М.: Наука, 1976. С. 73-92.
  5. Гоббс Т. Сочинения: В 2 т. Т.1. М.: Мысль, 1969. 621 с.
  6. Гринев С. В. Терминоведение: учебное пособие. М.: Академия, 2008. 303 с.
  7. Записки по риторике. – М.: Наука, 1991. – 208 с.
  8. Реформатский А. А. Введение в языковедение. М.: Аспект Пресс, 2010. 536 с.
  9. *Merriam-Webster.com Dictionary* (2022), available at: <https://merriam-webster.com/> (accessed 20 January 2022).